

‘KRYETARI I KOMUNËS –PËRFAQËSUES APO DOMINUES?’

- NJË KONTRIBUT NË FORCIMIN E LLOGARIDHËNIES INSTITUCIONALE DHE
TRANSPARENCËS NË NIVELIN LOKAL -

Rasti i Kosovës

Autor: Besnik Tahiri
Drejtor Ekzekutiv
Instituti Kosovar për Qeverisjes Lokale

Nëntor, 2012

Impressum

Redaktor:

Friedrich-Ebert-Stiftung

Zyra Editoriale:

Friedrich-Ebert-Stiftung Zyra Prishtinë, Kosovë

Rr.Mujo Ulqinaku 4/App 10

Tel: +381 38 243785, 220390

Fax: +381 38 220192

Email: contact@fes-prishtina.org
ëëë.fes-prishtina.org

Radhitja:

Studio FORMA

Printimi dhe Prodhimi:

Studio FORMA

Dizajni Kopërtinës:

Studio FORMA

Date e printimit: Nëntor, 2012

Vendi i printimit: Prishtinë

Të drejtat Autoriale: Instituti Kosovar për Qeverisje Lokale dhe Friedrich-Ebert-Stiftung

Mohim:

Pikëpamjet e shprehura në këtë botim nuk janë domosdoshmërisht ato të Friedrich-Ebert-Stiftung

Abstrakti

Në esencë, “publikimi synon të qartësojë pozicionimin e institucionit të kryetarit si institucion kyç në trekëndëshin, kryetar (ekzekutiv) - kuvend komunal (legjislativ) – qytetar (shoqërisë civile). Konstatimi i themelor i këtij publikimi është se roli i institucionit të kryetarit në sistemin e qeverisjes lokale në Republikën e Kosovës shtron nevojën për më shumë kontroll, baraspeshë dhe mbi të gjitha llogaridhënie të brendshme institucionale, si dhe kundrejt publikut. Publikimi argumenton se për shkak të rolit shumë të fuqishëm të institucionit të kryetarit në njërin anë, dhe në anën tjetër rolit pasiv të Kuvendit Komunal, i kombinuar me apatinë qytetare rezulton me shfaqjen e një deficiti demokratik shumë shqetësues për zhvillimet e qeverisjes lokale tani, dhe në të ardhmen.”

Përmbledhje Ekzekutive

Një Qeveri lokale efektive dhe demokratike është absolutisht thelbësore për një Kosovë stabile dhe prosperuese. Katër vjet pas zbatimit të decentralizimit në Kosovës mund të konstatojmë se është bërë progres në rrafshin e pushtetit lokal dhe konsolidimit të komunave të vendit. Poashtu, si rrjedhojë e angazhimit institucional dhe punës së madhe dhe të përkushtuar të shumë njerëzve, korniza ligjore qeverisjes lokale ka përparuar dhe në të njëjtën kohë kemi një konsolidim të demokracisë së drejtpërdrejtë, që në esencë ka rritur kredencialet demokratike të vendit. Megjithatë, çështja e llogaridhënies dhe transparencës institucionale mbetet një çështje sfiduese e cila duhet të trajtohet menjëherë. Ky dokument argumenton se modeli i tanishëm i qeverisjes në nivel komunal po e ngadalëson synimin e demokracisë trajektore në Kosovë. Në mënyrë të veçantë, ky studim përshkruan se si dizajni institucional i qeverisjes lokale u ka mundësuar kryetarëve të komunave për të marrë një pozicion të dominimit që nuk është prirur nga fryma e ligjit, dhe nga dispozita të tjera ligjore. Dominimi i vazhdueshëm i kryetarëve të komunave dhe strukturave politike mbjell farën për një skenar të ardhshëm, ku mekanizmat e kontrollit dhe balancit të pushtetit janë të përçara më tej, dhe si pasojë çojnë në funksionalitet të dobët të pushtetit, mos koordinim të resurseve dhe të qeverisjes që jo domosdoshmërisht u shërben nevojave dhe pritjeve të qytetarëve.

Edhe pse kryetarët e komunave zgjidhen në mënyrë të drejtpërdrejt dhe se ky proces është demokratik, ky dokument vë në pikëpyetje nëse të njëjtit qeverisin në bazë të kësaj fryme. Në fakt, Kryetarët janë shndërruar në një autoritet dominues - me të gjitha kontradiktat që ky term nënkupton. Ata, pasi të zgjidhen, kanë tendencë të bëhen autoritet i dominimit në kuptimin që ata bëjnë përpjekje aktive për të përqendruar pushtetin në duart e tyre përmes një procesi politik që në fakt nuk është në linjë me vullnetin e popullit. Burimet e këtij defekti demokratik janë të ndryshëm. Kjo është kryesisht një çështje që ndërlidhet me projektimin e mangët institucional që vepron si një pengesë për një sistem të balancuar të qeverisjes. Në veçanti, këto mangësi lidhen me mungesën e mekanizmave institucionale që do të de-politizonin emërimin e drejtorëve komunalë dhe që do të siguronin fuqimisht funksionim të qeverisjes transparente dhe të përgjegjshme.

Kjo situatë mund të shpjegohet me mungesën e praktikave të dobishme dhe aranzhimeve të përcaktuara në mënyrë të qartë që do të sigurojnë llogaridhënien e kryetarëve të komunave në raport me vet qytetarët. Përveç kësaj, një kulturë e përgjithshme demokratike që do të mbajë kryetarin vazhdimisht në përgjegjësi të detyrës dhe do të kërkoj llogari është pothuajse jo-ekzistente, që do të thotë se pas përfundimit të cikleve zgjedhore, kryetarët mund të qeverisin pa marrë parasysh preferencat e qytetarëve. Pjesëmarrja zgjedhore dhe njohuritë e qytetarëve lidhur me mekanizmat e llogaridhënies mbeten shumë të ulëta dhe nga të njëjtit ka pak interes për

proceset e pjesëmarrjes në vendimmarrje. Kjo vjen si rrjedhojë se kryetarët në vazhdimësi po ngecin për të inkurajuar pjesëmarrjen e gjerë në komisione konsultative dhe duke marrë shumë pak informacion lidhur me rezultatet e debateve publike. Shumica e komunave nuk kanë krijuar mekanizma jo-formal të konsultimit me aktorë tjerë duke përfshirë shoqërinë civile. Zhvillimi i mekanizmave të kontrollit në nivel publik nuk është stimuluar sa duhet nga kryetarët të cilët mbajnë në dorë buxhetin për financimin e shoqërisë civile.

E fundit por jo edhe nga rëndësia, ky botim shpjegon dominimin e kryetarit, si rezultat i një kulture të pasivitetit që përshkon shumicën e kuvendeve (Asambletë Komunale) në nivel vendi. Mungesa e përgjegjësisë horizontale është përsëri një pikëpyetje e dizajnit (rregullimit) institucional. Kjo shpjegohet pasi që kuvendi komunal si institucion nuk ka linjë buxhetore, dhe në disa raste atyre ju mungojnë resurset themelore, duke përfshirë zyrat, pajisjet tjera të nevojshme për punë efikase dhe për të ushtruar përgjegjësitë e tyre. Pasiviteti është përkeqësuar nga një sistem të politikës partiake, që vënë besnikërinë ndaj partisë më lartë se reagimin ndaj nevojave të qytetarëve.

Hyrje

Ky dokument mbulon zhvillimet në qeverinë lokale të Kosovës në periudhën prej Shtatorit 2011 - Shtator 2012¹. Analiza është e bazuar në metodologjinë KLGJ-së e cila është rafinuar gjatë katër viteve të fundit të hulumtimit. Një strategji për grumbullimin e të dhënave të shumta është përdorur, duke përfshirë nxjerrjen nga hulumtimet në zyre, intervista nga terreni, grupe të fokusit të diskutimeve intensive që janë zhvilluar gjatë Akademisë së KLGJ-së për Qeverisje Lokale. Ky kapitull trajton çështjen e përgjegjësisë dhe transparencës dhe argumenton se një model i qeverisjes po shfaqet në nivelin komunal që ngadalson synimet e Kosovës për demokraci trajktore. Në mënyrë të veçantë, raporti përshkruan se si dizajni institucional i qeverisjes lokale u ka mundësuar kryetarëve për të marrë një pozicion të dominimit që nuk është pritur nga fryma e ligjit, dhe nga dispozita të tjera ligjore. Dominimi i vazhdueshëm për kryetarë të komunave të strukturave politike mbjell farën për një skenar të ardhshëm, në të cilin kontrollet dhe balancat e pushtetit janë të përçara më tej, dhe si pasojë çon në keqpërdorim të pushtetit, keqmenaxhim të resurseve dhe të qeverisjes që nuk shërbejnë nevojat dhe pritjet e saj qytetarët.

Pas theksimit të ndryshimeve të fundit në institucionin e kryetarit, ky dokument shpjegon pse janë shfaqur këto defekte demokratike, me një fokus të veçantë në marrëdhëniet e kryetarit me Kuvendin, shoqërinë civile dhe mediat si dhe diskutimi i funksionimit të dobët i procedurës për transparencë themelore dhe llogaridhënie. KLGJ argumenton që për të ndërprerë menjëherë këtë tendencë, ndryshime thelbësore duhet të bëhen dhe ky dokument përfundon me disa rekomandime në lidhje me rrugën përpara.

---

¹ Ekipi hulumtues i KLGJ-së për këtë periudhë ka qenë Besnik Tahiri, Fatmir Haxholli, Besnik Muçaj dhe Jahir Kelani. David Jackson gjithashtu ka kontribuar ide gjatë fazës së shkrimit.

Konteksti

Në qershor 2008 Kosova ka miratuar Kushtetutën e saj e cila përfshin dispozita që rregullojnë vetëqeverisjen lokale sipas Propozimit Gjithëpërfshirës për Zgjidhjen e Statusit të Kosovës të Presidentit Ahtisari². Lidhur me vetëqeverisjen lokale, "Propozimi" ka parashikuar kompetenca të zgjeruara për komunat në shumë fusha, duke përfshirë arsimin fillor dhe të mesëm, kujdesin primar dhe sekondar shëndetësor, zhvillimin ekonomik, planifikimin urban dhe rural, strehimin publik, emërtimin e rrugëve. Në mënyrë që të ushtrohen kompetencat në këto fusha dhe për të arritur objektivat që lidhen me to, Propozimi ka parashikuar transferimin e kompetencave të gjera legjislative, financiare dhe administrative

të komunave. "Propozimi" dhe marrëveshjet që dalin nga ky dokument - kushtetuta, ligjet, vendimet dhe aktet e tjera - kërkojnë që të mundësojnë zbatimin efektiv të parimeve të vetëqeverisjes lokale autonome. Në fushën e pushtetit lokal, të gjitha dispozitat e Propozimit të Ahtisaarit, dhe më vonë të Kushtetutës, sigurojnë një mjedis politik dhe ligjor që pasqyron dhe respekton parimet, proceset, procedurat, përvojat dhe praktikat e demokracive të përparuara perëndimore. Është e qartë se për më shumë se një dekadë të shtet-ndërtimit dhe konsolidimit të përgjithshëm të qeverisë së Kosovës, pushteti lokal, në veçanti, ka kaluar nëpër një tranzicion që është sfiduese si për kreatorët saj ashtu dhe për zbatuesit në të gjitha nivelet - politike, administrative, teknike ose operacionale.

Kundrejt këtij sfondi, është veçanërisht e rëndësishme të theksohet se sa i përket pushtetit lokal, institucionet qendrore të Kosovës dhe institucionet tjera nuk e kanë zgjidhur ende dhe adresuar çështjen e kontroleve dhe balancave të pushteteve. Është shqetësuese që në nivelin e pushtetit lokal komunat nuk e kanë gjetur ende mbështetjen e vërtetë dhe partneritetin nga institucionet qendrore dhe të tjera. Për më tepër, zhvillimet politike dhe qeveritare në nivel komunal janë shpesh të ndikuara nga zhvillimet në nivelet e tjera të qeverisjes, të cilat rrezikojnë autonominë dhe forcimin e pushtetit lokal. Gjithashtu duhet të përmendim faktin se nuk ka ekuilibër midis institucioneve brenda komunave. Për vite ne kemi qenë dëshmitarë se marrëdhëniet ndërmjet kuvendeve komunale dhe kryetarëve nuk pasqyrojnë mjaftueshëm dhe si duhet nevojën për një qeverisje të mirë, efikase dhe demokratike. Në mënyrë të veçantë, për një periudhë të caktuar kohe institucioni i kuvendit komunal ka dominuar vendimmarrjen, politikat dhe qeverisjen lokale, ndërsa institucioni i kryetarit të komunës ishte kryesisht në shërbim të zbatimit të këtyre vendimeve dhe politikave në nivel lokal.

---

² Propozimi mund të shkarkohet në: <http://www.unosek.org/unosek/en/statusproposal.html>

* Për më shumë informacion, shih UNMIK-ut nr 2000/45 mbi Vetëqeverisjen e Komunave në Kosovë

Dominimi i Kryetarit

Sipas rregullores së mëparshme, Kuvendi Komunal ka zgjedhur një nga anëtarët e tij si kryetar të komunës në pajtim me Rregulloren e UNMIK-ut 2000/45 mbi Vetëqeverisjen e Komunave në Kosovë. Përgjegjësitë e Kryetarit të Kuvendit Komunal në atë kohë ishin të lidhura me mbikëqyrjen e përgjithshme të zbatimit të vendimeve që janë marrë nga Kuvendi Komunal dhe administrimin financiar të komunave. Kryetari ishte edhe kryetar i Komitetit për Politikë dhe Financa dhe kishte përgjegjësi të tjera që i janë dhënë atij/asaj sipas statutit. Kryetari i Komunës është mbështetur nga nënkryetarët, Kryeshefi Ekzekutiv dhe Bordi i Drejtorëve. * Me pak fjalë, në bazë të rregullores së mëparshme, kryetari i komunës nuk ka qenë në gjendje të dominojë ose ti shmanget kuvendit komunal.

Por në katër vitet e fundit, vetëqeverisja lokale në Kosovë ka përjetuar disa ndryshime radikale. "Transformimi rrënjësor ka ndodhur në tri nivele, kompetencat (përgjegjësitë), riorganizimi dhe implementimi.³" Së pari, procesi i delegimit të kompetencave nga qendra në nivel lokal përmes procesit të decentralizimit dhe ligjeve të aplikueshme dhe kushtetutës, së dyti, nëpërmjet riorganizimit territorial, që është, krijimi i pesë komuna të reja dhe zgjerimin e komunës së Artanës (Novobërdës), dhe së treti, në vitet e fundit është shfaqur një boshllëk (hendek) midis asaj që është shkruar në letër dhe zbatimit të dobët në teren (praktik) pikërisht sepse nuk ka pasur një transferim të mjaftueshme të resurseve nga qendra.

Mungesa e pushtetit për vendim-marrje, pengesat dhe bllokada (për aq kohë sa Rregullorja e UNMIK-ut ishte i zbatueshme) që u përballën Kryetarët e Komunave çoi në forcimin e kryetarit në krahasim me Kuvendin Komunal, duke e bërë atë një institucion të veçantë nga Kuvendi dhe duke i dhënë atij fuqi të zgjeruara ekzekutive. Kjo ishte gjithashtu një rezultat i ndryshimeve dhe aranzhimeve që dalin nga propozimi i Ahtisaarit dhe inkorporimi i tyre në Kushtetutë dhe në veçanti, si rezultat i Ligjit për Vetëqeverisje Lokale. Në këtë aspekt, ne shohim një transferim të kompetencave nga niveli qendror në atë lokal, duke përfshirë edhe ndryshimin e mënyrës se si zgjidhen kryetarët, nga sistemi i mëparshëm i UNMIK-ut, ku kryetari është zgjedhur nga Kuvendi, në situatën aktuale, ku kryetarët zgjidhen direkt nga qytetarët.

Gjatë tre vjet të studimeve, KLGJ ka treguar se publiku dhe vet qytetarët kanë një mendim pozitiv për zgjedhjen e drejtpërdrejtë të kryetarëve të komunave, duke e parë atë si një metodë më demokratike, e cila i ka dhënë këtij institucioni një legjitimitet më të madh qytetar dhe demokratik. Në dallim nga Rregullorja e UNMIK-ut, objektivi kryesor i Ligjit për Vetëqeverisjen Lokale është që të balancojë fuqinë e institucioneve komunale, që është, në mes të kuvendeve komunale dhe kryetarëve. Më saktësisht, në njërin anë duke rezervuar për kuvendin komunal kompetenca të caktuara legjislative dhe vendim-marrëse ky ligj ka tentuar të ruajë kompetencat e kuvendit komunal, si përfaqësues i preferencave përgjithshme politike të komuniteteve dhe lokaliteteve në nivel komunal - përmes anëtarëve të kuvendeve komunale në

---

³ Tahiri Besnik, Publikimi i Raportit: Blerësi misterioz në komunë. Instituti Kosovar për Qeverisje Lokale, Mars, 2012.

organizimin politik brenda partive politike ose kandidatët e pavarur. Nga ana tjetër, duke siguruar për zgjedhjen e drejtpërdrejtë të kryetarit të komunës, Ligji për Vetëqeverisjen Lokale nuk ka mundur të vendosë ose të nënshtroj këtë institucion nën kujdesin kuvendit komunal. Për kundrazi, është e kuptueshme se zgjedhja e drejtpërdrejtë e kryetarit ka akorduar kryetarët e komunave me atributet e vendimmarrjes që sigurojnë atij/asaj një autonomi të gjerë. Me këtë legjislacion, ekziston një dallim i qartë midis rolit të Kuvendit (pushteti legjislativ) dhe atij të kryetarit të komunës (pushteti ekzekutiv).

Aktualisht, roli i kryetarit të komunës është që vazhdimisht të autorizojë dhe mbikëqyrë ekzekutimin e vendimeve të marra nga ana e komunës dhe administrimin financiar të komunës. Kryetari i komunës, ndër të tjera, është përgjegjës për mbikëqyrjen e zbatimit të vendimeve dhe akteve të miratuara nga kuvendi komunal dhe për të përmbushur detyrat dhe përgjegjësitë e komunës në mënyrë të duhur. Ai ose ajo gjithashtu ka autoritetin për të përfaqësuar komunën dhe vepron në emër të saj. Shtrirja e përgjegjësive të kryetarit gjithashtu përfshin të drejtën për të nxjerrë udhëzime dhe në të njëjtën kohë të marrë vendime. Ligji për Vetëqeverisjen Lokale parasheh një sistem të kontrollit reciprok mes legjislativit (Kuvendit Komunal) dhe ekzekutivit (kryetarit të zgjedhur i komunës). Statuti Komunal duhet të përmbajë më shumë detaje mbi dispozitat që përcaktojnë rolin dhe fuqinë ligjore si dhe të përcaktojë saktë rolin e kryetarit të komunës në mbikëqyrjen dhe kontrollin e punës së administratës komunale. Në këtë drejtim, ka dy sfida serioze për këto dy institucione - kuvendin komunal dhe kryetarin.

Së pari, qeveria në përgjithësi, duke përfshirë edhe pushtetin lokal, janë formuar në një kontekst të ri të kulturës politike dhe institucionale të shtetit të 'porsalindur' dhe si pasojë e saj, praktika e mbajtjes së zyrtarëve qeveritarë në llogaridhënie është diçka e re. Është e njohur gjerësisht se demokracitë e konsoliduara kërkojnë shumë kohë dhe përpjekje për të arritur standardet, ku pushteti dhe përfaqësuesit e tij (politikanët, zyrtarët, shërbyesit civilë, etj) janë të mbikëqyrur, të kufizuar, të disiplinuar dhe nëse është e nevojshme, sanksionuar. Kjo kulturë politike, si dhe praktikatat që i nënkupton ky koncept po synohen në Kosovë, por jo në ritmin e dëshiruar. Së dyti, një tjetër sfidë është mungesa profesionale, veçanërisht ato menaxheriale dhe administrative, dhe si rezultat i kësaj, përfaqësues të caktuar në kuvend komunal dhe veçanërisht Kryetari i Komunës, do të përpiqen të kapërcejnë këtë boshllëk (dobësi) duke akumuluar pushtet që çon në dominim. Si pasojë, ne shohim se ka një "nënshttrim" të institucioneve dhe shkelje të mundshme të vullnetit të elektoratit dhe qytetarëve. E gjithë kjo po ndodh në një mjedis ku vendosja e sundimit të ligjit në Kosovë është ende një sfidë kombëtare, e cila duhet të zgjidhet në çdo nivel të institucioneve, shtetit dhe shoqërisë. Kosova është në gjendje relativisht të mirë sa i përket marrëveshjeve formale dhe ligjore, por kur shikojmë në praktikë, ne shohim shumë sfida dhe probleme serioze. Por të dhënat dhe zhvillimet në teren e konfirmojnë se krijimi i këtij dallimi në autoritetin dhe përgjegjësitë në mes të Kuvendit Komunal dhe kryetarit ka prodhuar pothuajse të kundërtën e qëllimit të synuar - në vend të arritjes së një ekuilibri të kontrollit të ndërsjellë kjo ka çuar në dominimin total të kryetarit të Komunës mbi Kuvendin Komunal, diçka që është

afirmuar shpesh nga raportet e auditimit zyrtar, si dhe studimet kërkimore të KLLGI në nivelin në teren.

Aktualisht, kryetari i komunës është duke akumuluar kompetenca nënshtrimi mbi kuvendin komunal dhe pjesëmarrësit e tjerë të shoqërisë civile dhe mediat. Roli i të cilëve, në vend të monitorimit, kontrollit dhe kufizimit, është bërë pothuajse inekzistent. Ekziston një shpjegim vendimtarë për këtë: Mungesa e linjave të ndara buxhetore për Kuvendin, shoqërinë civile dhe mediat. Kjo ilustron edhe me faktin se në shumicën e komunave ka një mungesë të resurseve, hapësirës së zyrës për kryetarët e kuvendeve komunale dhe grupet e kuvendit, ku ata mund të kryejnë përgjegjësitë e tyre dhe detyrat e dhëna atyre nga njerëzit⁴. Për më tepër, opozita është e abstrahuar për shkak se të gjitha interesat e njerëzve janë rreth organeve ekzekutive dhe kryetarit, dhe për rrjedhojë shoqëria civile shpesh është nën ndikimin e ekzekutivit për shkak të mungesës së mënyrave të pavarura të financimit.

Ligji për Vetëqeverisjen Lokale parasheh kompetencat e Kuvendit Komunal dhe Komitetin për politikë dhe financa në hartimin e buxhetit komunal, përcaktimin e normave dhe taksave komunale e tarifave dhe zhvillimin e të gjitha planifikimit dhe marrjen e të gjitha vendimeve politike që ndikojnë në zhvillimin komunal.

Kryetari i Komunës vs Kuvendi Komunal

Me forcimin e rolit të kryetarit, qeveria lokale në Kosovë ka mbetur pa mekanizma të kontrollit, pasi kuvendet komunale në shumicën e rasteve janë të përbëra nga një shumicë e cila vjen nga partia dhe koalicionet që kanë fituar zgjedhjet, por edhe në rastin e kundërt është e pamundur për të ushtruar ndonjë kontroll mbi kryetarin. Kjo shpjegohet me ndryshimin e statuteve në njëzet e tri komuna dhe nga rritja e numrit të departamenteve. Kjo rritje është bërë në mënyrë që të akomodohen partnerët politik që udhëheqin komunën pa i marrë në konsideratë dhe vlerësuar specifikat e komunës. Mungesa e debatit dhe bashkëpunimit midis akterëve vendimmarrës të zgjedhur drejtpërdrejt nga populli bën llogaridhënien të paqartë dhe shkakton huti në mesin e qytetarëve lidhur me përgjegjësitë institucionale, në këtë rast përgjegjësitë e Kuvendit dhe kryetarit të komunës.

Mungesa e traditës institucionale ka lënë hapësirë për mekanizmat e partisë për të ndërhyrë në punën e komunave. Kryetari i komunës në të shumtën e rasteve ka dy adresa të llogaridhënies, një të subjektit që e ka nominuar atë dhe tjetra qytetarëve siç është përcaktuar me ligj. Megjithatë, një nga adresat e llogaridhënies, pra, të qytetarëve, është shumë e dobët sepse shumica e ideve të shprehura nga qytetarët në debatet publike asnjëherë nuk janë ndjekur, që do të thotë se kryetarët e komunave organizojnë takime të tilla publike vetëm për të përmbushur një kërkesë formale. Adresa e vërtetë e llogaridhënies në praktikë është partia që ai ose ajo

---

⁴ Tahiri Besnik; Minutat e takimit të programit “Akademia për Qeverisje Lokale”; Marrëdhëniet në mes të të zgjedhurve politikë (Kryetarit) dhe shërbyesve civilë (administratës komunale); Hotel Sirius, Prishtinë; dhjetor 2011

përfaqëson dhe që është kthyer në një adresë të detyrimeve që kryetari ka për të përmbushur gjatë mandatit të tij/saj. Kjo shpjegohet me faktin se në shumicën e komunave Kryetarët janë zakonisht kryetarët e degëve të partisë.

Kjo dobësi në llogaridhënien dhe përmbushjen e kërkesave ligjore ndaj qytetarëve mund të kontrollohet nga mundësia e shkarkimit të kryetarit, e cila në këtë rast nuk mund të bëhet nga kuvendi komunal, edhe pse përfaqësuesit e këtij institucioni janë të zgjedhur drejtpërdrejt nga populli. Gjithashtu, fakti që një thirrje për shkarkimin e një kryetari kërkon 50% të votave të të gjithë votuesve të mundshëm në komunë e bën largimin nga detyra të kryetarit të komunës nga qytetarët gati e pamundur, sidomos duke pasur parasysh pjesëmarrjen e ulët në përgjithësi në zgjedhje⁵. Bazuar në atë që u tha më lart, mund të ndodhë, siç u tha nga drejtori ekzekutiv i Institutit të Kosovës për Pushtetit Lokal se "kryetari i komunës ka potencial për t'u bërë një" monark ": një person i paprekshëm gjatë mandatit të tij në Komuna".⁶

Gjithashtu duhet të theksohet se ka një perceptim të gjerë në mesin e qytetarëve që institucioni i kryetarit të komunës është institucioni më i fuqishëm në komunë. Sipas një sondazhi të organizuar nga BIRN, 73% e qytetarëve janë përgjigjur në pyetjen që ata u pyetën se kryetari është autoriteti më i fuqishëm në komunë⁷.

Dualizmi dhe paqartësia në zbatimin e përgjegjësive dhe kompetencave në shumicën e rasteve është një pengesë për arritjen e funksionalitetit dhe efikasitetit më të madh në ofrimin e shërbimeve. Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal, përveç përgjegjësisë për të krijuar dhe harmonizuar kornizën ligjore, nuk mund të luajë rolin e "policit" që përherë të kontrolloj komunat, sepse autonomia e komunave është e garantuar. Në raste të veçanta, kur kemi të bëjmë me mungesën e legjislacionit është e rëndësishme të kujtojmë parimet e Kartës Evropiane të Vetëqeverisjes Lokale, e cila vjen nga Këshilli i Evropës, një komunitet politik që Kosova aspiron ti bashkohet. Karta, inter alia, deklaron të drejtën e vetëqeverisjes lokale, në mënyrë që të rregullojë dhe menaxhojë një pjesë të konsiderueshme të çështjeve publike për të mirën e popullit, "duhet të ushtrohet nga këshillat ose kuvendet të cilat mund të kenë nën mbikëqyrje të tyre autoritetet ekzekutive që do tu raportojnë⁸."

Në këtë drejtim, duket se Kuvendi Komunal edhe pse është menduar të jetë përfaqësuesi më i lartë në nivel lokal, në realitet dhe praktikë ai është Kryetari i Komunës i cili dominon qeverinë

---

⁵ Për më shumë informacion mbi mundësinë për shkarkimin e kryetarit të komunës parë Ligjit nr 03/L-040 për Vetëqeverisjen Lokale, Neni 72 - Shkarkimi i kryetarit të komunës, në http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2008_03-L040_al.pdf

⁶ <http://rtv21.tv/home/?p=3837>

⁷ Raport mbi Studimin e pushtetit lokal vetëqeverisjes në Kosovë, sistemi i zgjedhjes së drejtpërdrejtë të kryetarit të pushtetit lokal; BIRN, mars 2011

⁸ Neni 3.2 i Kartës Evropiane për Vetëqeverisje lokale

lokale. Në bazë të Ligjit mbi Vetëqeverisjen Lokale, Kuvendi Komunal ka organe të mjaftueshme që mundën vetë të organizojnë, mbikëqyrin, korrigjojnë ose promovojnë qeverinë lokale. Organet e Kuvendit Komunal të tilla si plenare dhe komitetet, takohen rregullisht të paktën dhjetë herë në vit për të miratuar legjislacionin komunal dhe për të diskutuar çështje me interes për komunën. Kuvendi i komunës funksionon në bazë të ligjeve, siç është Ligji për Vetëqeverisjen Lokale dhe Ligji për Financat e Pushtetit Lokal dhe statuti komunal, si dhe aktet e tjera normative.

Është gjithashtu e rëndësishme të përmendet se dominimi i Kryetarit gjithashtu buron nga roli pasiv i anëtarëve të kuvendit të komunës. Këta të fundit, për arsye të ndryshme, të gjejnë të vështirë për të krijuar lidhje të forta me qytetarët. Komunitat, ndër të tjera, nuk u japin grupeve ose anëtarëve të kuvendit ndonjë objekt ose zyrtar me adresë të përhershme ku ata do të jenë në gjendje të punojnë dhe ku qytetarët mund të kontaktojnë ose të takohen me ta. Kjo është e lidhur me arsye të tjera, duke filluar nga momenti i paraqitjes së kandidaturës për anëtarët e kuvendeve komunale deri te kompensimi i tyre adekuat.

Një tregues i qartë i dobësisë tillë e rolit të anëtarëve të kuvendit të komunës vjen nga raporti i OSBE-së 2011 i cila konstaton se në pothuajse gjysmën e komunave të vlerësuara, ekziston një dështim për të informuar publikun në lidhje me mbledhjet e kuvendit komunal, dhe dështimi për të sensibilizuar publikun për çështjet që janë adresuar, kryesisht për shkak të faktit se zyrtarëve për informim u mungojnë kapacitete të mjaftueshme për të kryer punën e tyre në mënyrë efektive. Dështimi për të lehtësuar qasjen publikut të gjerë në proceset vendim-marrëse pengon përpjekjet e institucioneve komunale për të qeverisur në një mënyrë transparente, që paraqet një shkelje të parimeve të qeverisjes së mirë të përcaktuar në Ligjin për Vetëqeverisje Lokale⁹. Një tjetër pengesë është fakti se përkthim simultan gjatë takimeve të asamblesë komunale është pothuajse gjithmonë i siguruar nga komunitat sipas kërkesës. Por, përkthimi i materialeve për mbledhjet e kuvendit komunal nuk është dhënë fare nga 52 për qind të komunave që ishin të vlerësuara¹⁰.

---

⁹ Raporti i monitorimit komunal, OSBE-së, qershor 2012

¹⁰ Raporti i njëjtë

Kryetari administron administratën

Kjo tingëllon si një paradoks, por të dhënat nga terreni kanë konfirmuar se ka raste kur kryetarët e komunave, në vend se të ndihmojnë në përparimin e punës së administratës komunale, ata kanë penguar atë duke ndërhyrë në proceset administrative.

Sipas Ligjit për Vetëqeverisje Lokale dhe aktet e tjera rregullatorë, administrata komunale është e organizuar në departamente (drejtori). Çdo departament komunal menaxhohet nga drejtori i cili emërohet dhe shkarkohet nga kryetari. Drejtorët menaxhojnë dhe drejtojnë departamentet e tyre në përputhje me udhëzimet strategjike dhe politike të kryetarit të komunës dhe raportojnë te kryetarit të komunës në baza të rregullta për çështjet që janë nën kompetencat e tyre. Drejtorët i raportojnë rregullisht kryetarit për çështjet nën kompetencën e tyre dhe i japin atij të gjitha informatat dhe raportet që janë të nevojshme në procesin e vendimmarrjes.¹¹

Por në të njëjtën kohë ekziston kjo praktikë ku drejtorët janë të emëruar nga Kryetari i Komunës, e që në shumicën e rasteve emërimet e tilla janë plotësisht të shtyra politikisht (dhe shpesh pa kritere). Kjo jo vetëm që shkakton mungesa në zhvillimin e departamentit përkatës, por gjithashtu shkakton tensione në marrëdhëniet ndërmjet stafit civil dhe drejtorëve. Kontrolli i drejtpërdrejtë politik i stafit civil është i dëmshëm për zhvillimin e stafit civil të bazuar në meritokraci dhe promovim, siç është paraparë në bazë të Ligjit mbi Shërbimin Civil. Mungesa e harmonizimit të duhur në mes të vizionit politik dhe administratës gjithashtu shkakton dështime në ofrimin e shërbimeve për qytetarët, prandaj komitetet sektoriale duhet të rekrutojnë njerëz profesional për të forcuar politikat.

Zyrtarët e MAPL-në në një takim të programit "Akademia për Qeverisje Lokale", me temë "Marrëdhëniet mes njerëzve të zgjedhur politikisht (kryetarët) dhe nëpunësve civilë (administrata komunale), 'me të drejtë përcaktoj se' gjatë hartimit të Ligjit për Vetëqeverisjen Lokale ka pasur disa mendime që drejtorët komunal duhet të jenë nëpunës civilë, por e ka ndodhur kundërta¹². Në vlerësojmë se emërimi politik i drejtorëve ka shtyrë që ata shumicën e kohës së tyre në angazhimet politike, sidomos në kohën e fushatave kur komunat janë pothuajse bosh. Aktualisht, vlerësohet të jetë pozitive që shefi i personelit është drejtpërdrejt përgjegjës para kryetarit të komunës, por në të njëjtën kohë Kuvendi Komunal nuk është në gjendje të ushtrojë mbikëqyrje të vazhdueshme mbi administratën komunale, pasi që kryetari zgjidhet drejtpërdrejt dhe vendos në mënyrë të pavarur se kush duhet të jenë të emëruarit e i tij/saj në ekzekutiv. Ndërsa, zëvendësministri i Pushtetit Lokal, në një debat mbi Projekt-Strategjinë e Pushtetit Lokal 2013-2016 deklaroi: "Kryetarit të Komunës i është dhënë e drejta për të emëruar drejtorët dhe prandaj varet prej kryetarit të komunës se këndë do ta emërojë ose jo si drejtor. "

¹¹ Ligji për Vetëqeverisjen Lokale (Ligji nr 03/L-040), Kapitulli VI, neni 62; Drejtori Komunal

¹² Procesverbali i mbledhjes së programit "Akademisë mbi Vetëqeverisjen"; Marrëdhënia në mes të njerëzve të zgjedhur politikisht (Kryetari) dhe nëpunësve civilë (administrata komunale), Hotel Sirius në Prishtinë, dhjetor 2011

Edhe pse kjo nuk është në mënyrë rigorozë kundër ligjit, ekziston edhe një perceptim publik që drejtorët vazhdojnë të emërohen në bazë të kriterëve politike. Sipas një studimi të BIRN-it, 63.4% e të anketuarve u përgjigjën se drejtorët emërohen mbi baza politike¹³. Një raport i gazetës "Jeta në Kosovë" mbi situatën në fushën e arsimit tregon se edhe emërimi i drejtorëve të shkollave është i ngjashëm me emërimin e drejtorëve të departamenteve. Sipas botimit BIRN, "fenomeni është si një rreth, pasi drejtorët e shkollave janë edhe menaxherë të qendrave të votimit, siç ishte rasti në zgjedhjet e fundit nacionale, pra partitë në nivel lokal emërojnë udhëheqësit e degëve të tyre dhe aktivistët si drejtorët të shkollave"¹⁴.

Ndërsa, si ne mësojmë nga praktikat ndërkombëtare të përmendura nga Profesor Ita O'Donovan, profesionistët dhe nëpunësit civilë luajnë një rol të rëndësishëm, siç është rasti me zyrtarin buxhetor dhe financiar (drejtor i financave) dhe oficerë të thesarit. Fuqia shtrihet në të dy anët, mbi nëpunësit civilë dhe politikanët që kanë role të rëndësishme në punën e tyre, por është e rëndësishme për nëpunësit civilë të kuptojnë qartë se ata duhet të zbatojnë politika dhe politikanët që ata duhet të respektojnë procedurat administrative dhe rregullat e shërbimit civil¹⁵. Në fakt, në shumicën e komunave po ndodh e kundërta; hulumtimi në terren nga KLGJ ka gjetur se politikanët po inkurajojnë stafin civil të mos respektojnë procedurat, rregullat dhe ligjin në përgjithësi, ndërsa këta të fundit për shkak të qëndrimeve të tyre politike shpesh janë përfshirë në mënyrë aktive në politikë. Lidhur me detyrimet që drejtorët e departamenteve kanë për të bashkëpunuar dhe draft rregulloret me kuvendet komunale, në shumë raste drejtorët e departamenteve kanë ndërhyrë në punën e kuvendeve komunale, e cila është treguar në monitorimin e raporteve të Ministrisë së Administrimit të Pushtetit Lokal të vitit 2011¹⁶.

Ndërsa raporti mbi transparencën e pushtetit lokal në Prizren i zhvilluar nga Organizata EC MA NDRYSHE shpjegon se një nga veprimet më kontradiktore dhe më dëmtuese për demokracinë lokale, e ndërmarrë gjatë mandatit të kryetarëve Aktual të komunave është mbyllja e takimeve mes Kryetarit të Komunës me drejtorët (më parë Bordin i Drejtorëve) për publikun. Askush nuk ka dhënë ndonjëherë ndonjë arsye të qartë dhe bindëse për një mbyllje të tillë prej kur është marrë njëmendim i tillë. Kjo praktikë, e cila është shpesh kontradiktore me parimet themelore të qeverisjes transparente, është dëshmi se komuna e Prizrenit ka dështuar në promovimin e standardeve të qeverisjes së mirë.

---

¹³ Raporti Hulumtues mbi pushtetin lokal në Kosovë: Sistemi i zgjedhjes së drejtpërdrejtë të kryetarit të pushtetit lokal - BIRN, mars 2011

¹⁴ Raporti i Organizatës BIRN

¹⁵ O'Donovan Ita; Procesverbali i mbledhjes së programit "Akademi mbi Vetëqeverisjen"; marrëdhënien ndërmjet nëpunësve të zgjedhur politikisht (Kryetari) dhe civile (administrata komunale), Hotel Sirius në Prishtinë, dhjetor 2011

¹⁶ <http://mapl.rks-gov.net/getattachment/83a0b0ee-0ed7-40d5-a5b0-614f4560acc/Raporti-Janar-Qershor-2011.aspx>

Kryetari i Komunës dhe akterë të tjerë - shoqëria civile, media

Përmes organizatave të shoqërisë civile aktive në komunë, institucionet lokale të vetëqeverisjes kanë mundësi më të mëdha se sa qeveria qendrore (Ministria përkatëse) për të monitoruar zbatimin dhe ndikimin e shpenzimeve publike. Por, duhet përmendur se roli i planifikimit strategjik në nivel vendi është kryesisht një ushtrim që përshkruan situatën se sa të ofrojnë zgjidhje apo vizion zhvillimor. Në mungesë të vizionit të tillë, qeveria lokale është e pozicionuar në kufijtë e ligjit, për të qenë më të saktë, ata duhet "të shkojnë përtej strukturës"¹⁷. Kjo do të thotë se ata duhet të shkojnë përtej detyrave funksionale të tyre administrative dhe të jenë më pro-aktiv në krijimin dhe zbatimin e një plani të fortë të zhvillimit që mund të përmirësojë jetën e qytetarëve të tyre. Efektiviteti është i lidhur me vlerësimin e politikave që janë zbatuar dhe suksesin e zbatimit të tyre nga administrata. Kjo do të thotë se demokracia dhe qeveria lokale nuk është vetëm ajo që është shkruar në Kushtetutë dhe ligje, por ajo duhet të shkojë më tej dhe përtej kornizave administrative. Ajo kërkon shumë punë dhe angazhim, por zhvillimi i strategjive që duken të mira në fushata të marrëdhënieve publike nuk janë të mjaftueshme, ato duhet të pasohen me veprime konkrete në praktikë. Në një fjalim të Prof. Donald Courtis për drejtorët e departamenteve komunal një parim i rëndësishëm është shprehur: "Kur mendohet për interesin e qytetarëve, është e rëndësishme që të veprohet përtej asaj që jeni dhe atë që ju mund të jepni për shoqërinë."¹⁸

Një tjetër aspekt i rëndësishëm është që të mbahet parimi i subsidiaritetit dhe llogaridhënia lokale për mobilizimin e resurseve lokale, përfshirja e drejtpërdrejtë e qytetarëve në proceset vendim marrëse partneritet, dhe bashkë-sigurimin e shërbimeve. Gjithashtu duhet të kuptohet se rritja e rolit të pushtetit vendor ka ndryshuar konceptin e zhvillimit i cili tani kërkon shumë më tepër angazhim dhe ekspertizë¹⁹. Ligji për Vetëqeverisjen Lokale ka parashikuar themelimin e Komiteteve Konsultative Komunale, por ato kanë mbetur ose të paefektshëm ose jo funksional në këtë fushë. Për më tepër, ka prova të pakta se Kryetarët e komunave kanë thirrur forume të tilla konsultative për të rritur nivelin e komunikimit dhe transparencës dhe për të forcuar koordinimin në zhvillimin ekonomik lokal.

Në ceremoninë e mbylljes për gjeneratën e parë të Akademisë së Qeverisje Lokale, drejtori ekzekutiv i KLGJ deklaroi se "është koha për një reformë të plotë të pushtetit lokal në Kosovë, dhe debati në komunat duhet të kthehet në drejtim të zhvillimit ekonomik, sepse progresi mund të arrihet vetëm atëherë kur ne do të fokusohemi. Kjo do të kërkojë komunikim efektiv dhe pa pengesa me bizneset dhe qytetarët."²⁰ Kryetarët e Komunave kanë mbetur gjithmonë brenda

---

¹⁷ Courtis Donald, Procesverbal i mbledhjes së programit "Akademi mbi Vetëqeverisjen" - Decentralizimi rishqyrtohet; zbulimi i rrezikut moral dhe gjetja e opsioneve, qeveria lokale dhe sociale kompaktësia, Hotel Sirius në Prishtinë, Maj 2012

¹⁸ I njëjtë

¹⁹ I njëjtë.

²⁰ <http://ëëë.kosovaitimes.net/?page=1,17,8212>

kornizës së obligimeve ligjore dhe kurrë nuk kanë arritur të kalojnë strukturën dhe modelin për të mirën e të gjithëve. Ne kemi rastin e takimeve të komunës së qytetit të cilat vijnë duke dështuar edhe më shumë, por ende vazhdojnë të mbeten një detyrim ligjor, dhe si pasojë njerëzit nuk besojnë më se takime të tilla do të japin rezultate dhe ne shohim një pjesëmarrje gjithnjë e në rënie.

Në këtë drejtim, Kryetarët e Komunave nuk ka mund të gjejnë një mënyrë më të mirë për të organizuar takime të tilla edhe pse ka pasur sugjerime në disa komuna nga ana e shoqërisë civile që duhet të jetë shoqëria civile që merr përgjegjësinë, e që nuk u pranua nga kryetarët e komunave, dhe kështu takimet vazhdojnë të organizohen në mes të zyrtarëve komunalë, drejtorëve dhe një numri shumë të vogël të qytetarëve.

Themelimi i komiteteve konsultative është një nga kërkesat që rrjedhin nga Ligji për Vetëqeverisjen Lokale. Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal ka lëshuar Udhëzimin Administrativ për Komitete Konsultative në mënyrë që qytetarët dhe grupet tjera të interesit të jenë pjesë e procesit të vendim-marrjes lokale, por deri tani ky mekanizëm i një përfshirje të gjerë të ekspertëve dhe qytetarëve në vendimmarrje nuk është aplikuar gjerësisht. Kjo tregohet në raportin për transparencën e pushtetit lokal të Prizrenit nga ana e organizatës EC MA NDRYSHE i cili thotë se deri më tani, komuna e Prizrenit ka vërtetuar të jetë shumë e ngathët në themelimin e komiteteve konsultative. Në të njëjtën kohë, kjo organizatë vlerëson se asnjë interes nuk është vërejtur në mesin e qytetarëve dhe shoqërisë civile për të përdorur këtë mekanizëm të vendimmarrjes qytetare²¹.

OJQ "Shtëpia Jonë" gjithashtu thekson se në komunën e Novobërdës, shoqëria civile nuk ka arritur të mobilizohet si duhet dhe krijimi i komiteteve konsultative është një masë e nevojshme, por në të njëjtën kohë është e nevojshme që të ketë një koordinim dhe bashkëpunim me gjithë shoqërinë civile të komunës së Novobërdës²². Në mënyrë për të lehtësuar punën dhe për të siguruar komunikim me të gjithë qytetarët, komisionet lokale duhet të forcohen, ndërsa themelimi i tyre duhet të vendoset nëpërmjet konsultimeve të gjera me qytetarë.

Drejtori i D-Press në seminarin për iniciimin e themelimit të Komiteteve Lokale tha se "forcimi i komiteteve lokale do të ketë një ndikim në përmirësimin e qeverisjes komunale, përdërisa funksionimi i komiteteve këtilla lokale do të mobilizojë njerëzit lokal në përpjekjet e të gjithë aktorëve për të përmirësuar jetën në fshatra por edhe në lagje urbane²³ "

---

²¹ http://www.ecmandryshe.org/repository/docs/EC_Transparenca_lokale_ne_Prizren.pdf

²² <http://rajonipress.com/shfleto-artikujt.php?id=444>

²³ <http://www.kosovaitimes.net/?page=1.3.1522>

Drejtori ekzekutiv i Institutit të Kosovës për Pushtet Lokal duke folur për rëndësinë e komiteteve lokale, për një përfaqësim më gjithëpërfshirës të gjithë qytetarëve dhe për forcimin e demokracisë, deklaroi se "Ne kemi parë se në qytete ka zyra ku njerëzit mund të paraqesin kërkesat dhe idetë e tyre , por ne shpesh harrojmë se më shumë se gjysma e popullsisë jeton në fshatra ku nuk ka zyra të tilla. Në këtë drejtim, unë mendoj se organizimi përmes komiteteve lokale në nivelin e qeverisjes vendore do të ndihmojë në planifikimin e buxhetit, investimet kapitale, por gjithashtu do të rrisë përgjegjshmërinë dhe do të sigurojë një shpërndarje më të balancuar të projekteve ²⁴".

Subvencionimi i OJQ-ve dhe shoqërisë civile në përgjithësi nuk siguron punën objektive nga ana e shoqërisë civile dhe kërcënon pavarësinë e saj. Certifikimi i qendrave rinore komunale si institucionet e përfaqësuesve të rinjve nga Departamenti Komunal për Kulturë, Rini dhe Sport me miratimin e kryetarit, në mënyrë të qartë shpjegon ndërhyrjen e tij/saj në këtë fushë dhe paaftësinë e të rinjve për t'u përfaqësuar jashtë 'vijës' së tij/ saj. Kjo ka rezultuar në politizimin ekstrem të OJQ-ve në komuna.

Për më tepër, rregulloret që komunat kanë për subvencione u japin fuqinë kryetarëve që të japin subvencione deri në shumën prej 1000 euro, dhe nuk kufizon numrin e tyre ose shpeshësinë e subvencioneve të tilla për subjekte të caktuara, dhe atij/asaj i është mundësuar gjithashtu të miratojë kërkesat e arsyeshme, të cilat në varësi nga shumat duhet të vendosen ose nga Komisioni për Politikë dhe Financa ose Kuvendin e Komunës. Kjo formë e rregullimit të subvencioneve siguron kryetarin me mundësi për të kontrolluar shoqërinë civile.

Kryetarët: tërheqja e qytetarëve më afër qeverisë ose shtyrja e tyre më larg?

Transparenca dhe llogaridhënia janë dy parime themelore për funksionimin e komunës në një mënyrë demokratike dhe të përgjegjshme dhe për të mirën e qytetarëve të saj. Në këtë dokument, Instituti i Kosovës për Qeverisje Lokale do të paraqesë nivelin e komunikimit me qytetarët, marrëdhëniet publike dhe nivelin e cilësisë së takimeve me qytetarët, mediat dhe shoqërinë civile. Në fakt, kjo mbulon qeverisjen nëpërmjet informacionit, konsultimit, pjesëmarrjes së qytetarëve dhe akterëve të tjerë në nivel lokal dhe më të gjerë. Në këtë drejtim, transparenca dhe llogaridhënia ndikon në konsolidimin demokratik në nivel lokal, por edhe forcon lidhjen në mes të të zgjedhurve/strukturave qeverisëse dhe përbërësve/qytetarëve. Një qeveri demokratike parashih praktikat dhe proceset që sigurojnë se strukturat e qeverisë nuk janë të shkëputura nga, dëshirat shqetësimet dhe pritjet e qytetarëve.

Organizata D-Press dhe Instituti Kosovar për Pushtet Lokal dhe pjesëmarrësit në seminarin

---

²⁴ I njëjtë

"Rruga drejt informatave publike efikase", arriti në përfundimin se transparenca dhe llogaridhënia duhet të jetë baza e qeverisjes së mirë dhe komunikimi efektiv me qytetarët dhe pjesëmarrja e tyre në zhvillimin dhe zbatimin e politikave të komunës është vendimtare. Për këtë qëllim, është obligim i Kryetarit të informojë dhe të raportojë në baza të rregullta në lidhje me punën dhe aktivitetet në komunë.

Roli dhe funksioni i Zyrave të Informacionit

Një segment i rëndësishëm për funksionimin normal dhe efikas të institucioneve legjitime dhe demokratike të dala nga vota e lirë e qytetarëve janë Zyrat Komunale për Komunikim dhe Informacion, të cilat për fat të keq deri më sot nuk janë konsoliduar dhe funksionalizuar siç duhet, as sa i përket pajimit të tyre me mjete konkrete e as me kërkesën për staf profesional.

Krijimi i Zyrave Komunale për Komunikim e Informacion është i bazuar në nevojën dhe detyrën parësore për të informuar qytetarët mbi një punë në baza të rregullta dhe efikase- lidhur me punën e autoriteteve qeverisëse komunale për të ndihmuar autoritetet e tilla të jenë transparente në punën e tyre, si dhe të informojnë njerëzit rreth punës së institucioneve tjera që janë të menaxhuara nga qeveria lokale, rreth ngjarjeve dhe zhvillimeve të tjera në komunë apo në lidhje me komunën.

Roli i zyrës së informacionit në komunat që është menduar të jetë plotësisht në funksion të transparencës, ka devijuar dhe kjo zyre në vend të paraqitjes punën e qyteti dhe komunës, po transmeton tek qytetarët punën e kryetarit të komunës dhe vetëm ato ngjarje të lidhura me ceremoni inauguruese dhe suksese, po ashtu takimet e Kryetarit dhe informacione rreth tij. Kjo është rezultat rregullimit statutor për funksionimin e këtyre zyrave, pasi që në shumicën e komunave të Kosovës zyrat e tilla veprojnë brenda zyrës së kryetarit dhe madje edhe nën të njëjtën linjë buxhetore me zyrën e tij/saj, e cila është e dëmshme për qëndrimin e saj objektiv ndaj informacionit dhe të shërbimit të saj ndaj qytetarëve. Prandaj, në vend që të luajë rolin e saj në mundësimin e komunikimit mes qytetarëve dhe komunës dhe informimit të tyre për punën e bërë nga komuna, ato janë shndërruar në një zyrë me qëllim të ruajtjes së imazhit të Kryetarit.

Kjo mund të shpjegohet me faktin se personeli në shumë komuna nuk ka njohuri të mjaftueshme në lidhje me infrastrukturën ligjore lidhur me qasjen në dokumente publike, të cilat janë të lidhura direkt me punën e zyrave për informim²⁵. Zyrat për informim duhet të ketë një përcaktim të qartë të kompetencave dhe përgjegjësi²⁶.

Lidhur me faqet e internetit të komunave të cilat duhet të kenë qenë një mënyrë efikase për të komunikuar me njerëzit, si dhe duhet të kenë qenë në funksion të transparencës, ato përballen me një sërë problemesh, të tilla si: Qasja në dokumente publike përmes emailit, siç thuhet në faqen e

²⁵ Hulumtimi Politikave: Vlerësimi i Lëvizjes FOL-Transparenca Komunale, Korrik 2012

²⁶ Hulumtimi Politikave: Vlerësimi i Lëvizjes FOL-Transparenca Komunale, Korrik 2012

internetit nuk funksionon , ka probleme me qasje të plotë në faqen e internetit në të gjitha gjuhët, ato nuk janë të lidhura siç duhet me motorët e kërkimit të internetit, etj²⁷.

Në një seminar të mbajtur me qëllim të përmirësimit të informimit publik në nëntë komuna të Kosovës - Viti, Kamenicë, Ranillug, Partesh, Novobërdë, Klllokot, Han i Elezit, Kaçanik, Shtërpce - D-Press dhe Instituti Kosovar për Qeverisje Lokale organizoi një sesion me temën " Rruga Drejt Informimit Efikas Publik ", i cili diskutoi mbi nevojën për të forcuar zyrat për informimin publik në komunat e përmendura më lart, duke rritur kapacitetet e tyre profesionale, shkëmbimin e përvojave dhe identifikimin e praktikave bashkëkohore të informimit dhe komunikimit. Në këtë drejtim, komunat duhet të jenë të angazhuara në hartimin e planeve të veprimit për zyrat e informimit, duke rritur numrin e stafit në këto zyra, rritjen e nivelit të bashkëpunimit të drejtorive apo shërbimeve të tjera komunale me zyrat e informimit; forcimin e bashkëpunimit me shoqërinë civile dhe mediat lokale; përmirësimin e komunikimit ndërmjet zyrave të informimit të komunave të ndryshme dhe aftësitë e të mësuarit nga ekspertë dhe profesionistë të kësaj fushe.²⁸

---

²⁷ Projekt Raporti: blerësi misterioz në komunë - Instituti Kosovar për Pushtet Lokal, Mars 2012

²⁸ http://www.radiopremiera.info/pre/index.php?option=com_content&view=article&id=295:transparenca-dhe-llogaridhenia-jane-baze-e-qeverisje-se-mire&catid=1:latest-nees&Itemid=50

Transparenca komunale ndaj qytetarëve

Neni 41 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës përcakton se "çdo person gëzon të drejtën e qasjes në dokumente zyrtare". Më tej, ajo përcakton se "dokumentet e institucioneve publike dhe organet e pushtetit shtetëror, janë publike, me përjashtim të informacioneve që janë të kufizuara me ligj për shkak të privatësisë, të sekreteve afariste ose të klasifikuara të sigurisë.²⁹ "

Kjo fushë është e rregulluar edhe me Ligjin për Qasje në Dokumente Publike, i cili thotë se qëllimi i zbatimit të tij është që të "[...] garantojnë të drejtën e çdo personi fizik dhe juridik për të pasur qasje, pa diskriminim në çfarëdo baze, pas një aplikimi paraprak, për të ruajtur dokumentet zyrtare, të tërhequra ose të marra nga institucionet publike. "Gjithashtu parashtron parimet, kushtet dhe kufizimet e qasjes në dokumente publike dhe rregullat për ushtrimin e kësaj të drejte sa më e lehtë të jetë e mundur³⁰. Neni 68 i Ligjit nr. 03/L-040 për Vetëqeverisjen Lokale parashtron parimet kryesore dhe obligimet e komunave në lidhje me informacionin, transparencën dhe konsultimet me publikun dhe për të siguruar pjesëmarrjen e publikut në vetëqeverisjen lokale³¹.

Sa i përket rregulloreve komunale mbi transparencën, edhe pse ato përpiqen të rregullojnë një numër të konsiderueshëm të çështjeve dhe kanë vendosur objektiva mjaft të larta dhe të rëndësishme, ato kanë një numër të kufizuar të mekanizmave dhe masave zbatuese, për të arritur këto objektiva. Për më tepër, ato nuk janë të harmonizuara në mënyrë të mjaftueshme dhe adekuate me ligjet dhe aktet nënligjore (përfshirë statutet) në çështjet që lidhen me transparencën dhe llogaridhënien³².

Kontaktet me anëtarët e kuvendeve komunal gjatë mandateve të tyre, edhe pse të zgjedhur drejtpërdrejt me vota e qytetarëve, janë mjaft të mangëta. Kjo është edhe për shkak të faktit se komunat nuk ofrojnë hapësirë për zyre për grupet e kuvendit apo mundësi tjera të cilat do tu mundësojnë atyre për të krijuar një linjë të komunikimit mes anëtarëve të kuvendit të komunës dhe qytetarëve.

Kjo është e lidhur edhe me arsye të tjera, duke filluar nga momenti kur ata kandidojnë për anëtarë të kuvendit të komunës, kur ata nuk paguhen gjatë kohës që ata janë duke konkurruar për asamble komunale, pastaj pamundësia për të mbajtur dy poste në të njëjtën kohë (anëtar i asamblesë dhe në shërbimin civil), dhe pagat e ulëta kanë pasur një ndikim në rënien e cilësisë së kuvendeve komunale dhe gjithashtu e kanë bërë të pamundur për ta për të krijuar një komunikim të duhur me qytetarët.

²⁹ Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Neni 41, në dispozicion në adresën http://www.assembly-kosova.org/common/docs/Kushtetuta_sh.pdf

³⁰ Ligji mbi Qasjen në Dokumente Zyrtare Neni 1, në dispozicion në adresën <http://ëëë.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2010-2012-alb.pdf>

³¹ Ligji për Vetëqeverisjen Lokale http://ëëë.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2008_03-L040_al.pdf,

³² Hulumtimi Politikave: Vlerësimi i Lëvizjes FOL-Transparenca Komunale, Korrik 2012

Ndërsa roli i medias është mjaft i paqartë dhe ata nuk janë të mbështetur nga komunat për të bërë punën e autoriteteve komunale transparente; mediat nuk janë paguar për të transmetuar në mbledhjet e kuvendeve komunale dhe ka raste kur opozita kanë kërcënuar edhe për të bojkotuar kuvendet komunale për shkak të kësaj. Në seancën e fundit të Kuvendit Komunal në Gjilan, opozita kërkoi nga Kuvendit që të garantoj transmetimin e seancave të kuvendit komunal në televizionet lokale apo radio stacione. Ky propozim ishte vënë përpara nga Sadudin Berisha, anëtar i LDK-së i cili ka deklaruar se kjo do të jetë hera e fundit që partia e tij politike do të marrin pjesë në seancat, në qoftë se një kërkesë e tillë nuk do të miratohet³³.

Konkluzione:

1. Institucioni i Kryetarit të Komunës dominon të gjitha zhvillimet e qeverisjes në nivel komunal;
2. Legjislacioni që rregullon vetëqeverisjen lokale nuk është mjaft koherent dhe nuk ka parashikuar mekanizma ose praktika që do të parandalojnë keqmenaxhimin, dominimin dhe shpërdorimin e pushtetit;
3. Anëtarët e asambleve komunale nuk janë të kompensuar mjaftueshëm (paguar) dhe të motivuar, dhe ata nuk janë të mbështetur në aspektin funksional dhe operacional. Kjo dobëson rolin e tyre dhe të performancës së tyre;
4. Shoqëria civile është e kufizuar në aktivitetet e saj, ndërsa mbështetja e saj nga institucionet komunale synon vënien e përfaqësuesve të shoqërisë civile nën kontrollin dhe ndikimin e komunës.

Rekomandime:

1. Rregullimet ligjore dhe aktet e tjera që rregullojnë vetëqeverisjen lokal duhet të ndryshohen në mënyrë që të sigurohet një balancë më e madhe e pushtetit në mes të Kryetarit dhe Kuvendit Komunal.
2. Praktikat e detyrueshme duhet të inkorporohen në ligj në mënyrë që Kryetari i Komunës mund të mbahet më i përgjegjshëm ndaj anëtarëve të Kuvendit të Komunës dhe qytetarëve;
3. Lokale të mjaftueshme të punës duhet të themelohen dhe të ndahen për anëtarët e kuvendit të komunës dhe kompensim adekuat për ta duhet të sigurohet;
4. Institucionet në të gjitha nivelet, veçanërisht komunat, duhet të ndajnë fonde për organizatat e shoqërisë civile në bazë të kritereve të rrepta dhe të rëna dakord dhe në të njëjtën kohë duhet të sigurojnë trajnim dhe resurse për tu mundësuar atyre që të kryejnë funksionet e tyre.

---

³³ <http://rajonipress.com/shfleto-artikujt.php?id=1385>

Komunat dhe Procesi i Integritimit Evropian

Republika e Kosovës është e përkushtuar për të përmbushur Prioritetet e Integritimit Evropian. Për këtë qëllim Qeveria e Kosovës zbaton të ashtuquajturin Planin e Veprimit për Partneritet Evropian' - PVPE për Kosovën. PVPE shërben si dokumenti kryesor mbi të cilin institucionet e nivelit qendror dhe lokal zbatojnë veprimet e tyre. Si i tillë, ky dokument synon të adresojë çështjet e shqetësimit për Kosovën - kryesisht mungesën e përparimit dhe veprimet që duhet të ndërmerren në fusha të caktuara.

Në përgjigje të nevojave të planifikimit dhe zbatimit, PVPE është përditësuar në baza vjetore, duke përfshirë edhe këtë vit - Qeveria e Kosovës ka rënë dakord për të rinovuar PVPE në Mars 2012. Ky dokument përfshin qindra aktivitete që duhet të ndërmerren nga akterë të ndryshëm, dhe veprimet e tilla reflektojnë nevojën për të reflektuar *Acquis Communautaire* të BE-së. Në këtë linjë, PVPE parashikon Veprimet të drejtpërdrejta dhe të tërthortë të komunave³⁴, kështu bie brenda përgjegjësi të tyre të që të ndërmarrin veprime që do të çojnë në drejtim të përmbushjes së prioritetëve të PVPE-së. Megjithatë, në të ardhmen barra e procesit të integritimit në BE dhe veprimet e kërkuara nga ky proces do bien gjithnjë e më shumë në nivelin e pushtetit lokal, dhe në këtë drejtim roli dhe përfshirja e komunave pritet të rritet.

Është e njohur gjerësisht se autoritetet në nivel të qeverisjes lokale në Kosovë janë duke luftuar për të zbatuar dispozitat e lidhura me Zgjidhjen Ahitisaari, dhe në këtë aspekt, në nivelin lokal është gjetur i pa përgaditur për të zbatuar veprimet lidhur me përmbushjen e prioritetëve në procesin e integritimit. Në krahasim me sfidat dhe vështirësitë që rrjedhin nga Zgjidhja e Ahtisarit, procesi i integritimit në BE dhe detyrimet që rrjedhin nga ky proces janë kryesisht ato që kanë të bëjnë me demokratizimin, sundimin e ligjit, adaptimin e *Acqui të BE-së*, si dhe progresin ekonomik dhe social³⁵. Në këtë kontekst, progresin që Kosova është e nevojshme për të arritur është i lidhur ngushtë me funksionimin, performancën, dhe ofrimin/ nga komunat. Megjithatë, jo çdo gjë që niveli i qeverisjes lokale është pjesë e PVPE-së, dhe kjo e fundit nuk mund të interpretohet si një dokument që zëvendëson politikat tjera dhe planifikimin strategjik. Me fjalë të tjera, PVPE në asnjë mënyrë nuk duhet të shihet si një dokument gjithëpërfshirës dhe i hollësishëm që udhëzon të gjitha institucionet komunale me punët e përditshme. Në të njëjtën kohë, kjo nuk e përjashton faktin se në një situatë ku qeverisja e mirë është duke u zhvilluar në nivel lokal, aktualisht apo në të ardhmen, Kosova si një vend do të lavdërohet nga institucionet e BE-së për këtë arritje. Para se të fillojmë me përpunimin e të arriturave në procesin e integritimit në BE, në lidhje me nivelin e qeverisjes lokale, për lexuesit në përgjithësi duhet të theksohet se Kosova i është ofruar perspektivës së liberalizimit të vizave, dhe në këtë drejtim Komisioni

³⁴ Komunat u kërkohet që të sigurojnë raporte të rregullta mbi zbatimin e PVPE-së aktivitetet e planifikuara. Në këtë drejtim, monitorimi i performancës së komunës është bërë nga Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal - MAPL.

³⁵ Nuk ka asnjë standard të vetëm dhe të uniformuar dhe një mjet të unifikuar monitorimi, ku të gjitha prioritetet e integritimit evropian sjellën së bashku për të gjitha komunat. Megjithatë, MAPL përgatit raporte të rregullta të vlerësimit të performancës mbi performancën komunave

Evropian kërkon nga Institucionet e Kosovës që të përmbushin kriteret dhe detyrimet që rrjedhin nga udhërrëfytyesi për liberalizimin e vizave³⁶. Për më tepër, institucionet e Kosovës parashtruan pyetjet nga pyetëtori i Studimit të Fizibilitetit dhe bazuar në Komunikatën e Komisionit Evropian për Parlamentin Evropian dhe Këshillin të botuar kohët e fundit, "[këtë] Komunikim sugjeron se Kosova është kryesisht e gatshme për të hapur negociatat për Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit³⁷. "Udhërrëfytyesi për Liberalizimin e Vizave kërkon nga institucionet e nivelit qendror dhe lokal për të arritur progres në çështjet që lidhen me ri-pranimin dhe ri-integrimin, sigurinë e dokumenteve, menaxhimin e kufijve dhe politikat e migracionit, duke përfshirë edhe sigurimin e qëndrueshëm të rendit dhe sigurisë publike, dhe lirinë e lëvizjes, ndërsa Komunikimi i Komisionit Evropian thekson nevojën për përparim në fushën e sundimit të ligjit, administratën publike, gjyqësorin, reformën zgjedhore, etj. Në të dyja proceset, progresi që Kosova synon të bëjë është kryesisht i varur jo vetëm nga vullneti politik dhe kapacitetet ekonomike, por edhe në burimet njerëzore dhe profesionale për të zbatuar agjendën e BE-së, për të përmirësuar planifikimin dhe implementimin politikave dhe legjislacionit, si dhe sigurimin e koordinimit më të mirë ndër-institucional dhe programimin e veprimeve dhe masave në procesin e përmbushjes së prioritetëve të BE-së. Megjithatë, aktualisht niveli komunal është duke u përballur me sfida të mëdha në fushat e kompetencave ekskluzive dhe të deleguara që variojnë nga mungesa e informacionit dhe aftësitë se si qeveritë lokale duhet të organizohen në aspektin kur ata përballen me mungesën e financave dhe mjetet të nevojshme. Kjo ka efekte negative në cilësinë e performancës së administratës komunale, në procesin e planifikimit dhe koordinimit, si dhe në procesin e përmbushjes së kërkesave për integrim në BE.

Integrimi në BE, Zhvillimet Aktuale në Komuna:

Në lidhje me nivelin e qeverisjes lokale, procesi i integritimit në BE përfshin çështje që lidhen me të drejtat e njeriut, përfshirjen dhe anti-diskriminimin e anëtarëve të komuniteteve jo-shumicë, përdorimi i gjuhëve zyrtare, ndihma sociale, apo politikat anti-korrupsion. Në këtë kontekst, provat tregojnë se ka disa sfida në terren. PVPE parashikon më shumë se 15 veprime të cilat drejtpërdrejt përfshijnë strukturat në nivel komunal, dhe informatat e mbledhura nga intervistat në terren thekson nevojën për mbështetjen e nivelit komunal nga niveli i strukturave qendrore në mënyrë që të sigurohet progresi i nevojshëm. Në terma më konkret është e rëndësishme të theksohet se siç edhe kërkohet nga ky dokument i planifikimit, komunat kanë përgatitur marrëveshjet formale të nevojshme për menaxhimin e burimeve njerëzore, por në lidhje me

---

Me 14 Qershor 2012 në Bruksel Komisioneri Evropian për Çështjet e Brendshme Cecilia Malmstrom - në ceremoninë e dorëzimit të Udhërrëfytyesit për Liberalizimin e Vizave me Kosovën – u takua me Ministrin për Integrimin Evropian Vlora Çitaku, ministrin e Punëve të Brendshme, Bajram Rexhepi, Kryetarin i Komisionit Parlamentar për Integrimin Evropian Lutfi Haziri, zëvendës ministrin për Integrimin Evropian Gëzim Kasapolli, Kryetarin e Pejës / Peć Ali Berisha, Kryetarin e Istogut / Istok Haki Rugova, Kryetarin e Graçanicës / Gračanica Bojan Stojanović dhe Kryetarin e Gjilanit/Gnjilane Qemajl Mustafa. Prania e zyrtarëve komunal tregoi rëndësinë që niveli komunal luan në këtë proces. Për më shumë vizitoni: http://www.eu-un.europa.eu/articles/fr/article_12296_fr.htm

³⁷ *Komunikimi nga Komisioni për Parlamentin Evropian dhe Këshillin, Bruksel, 2012/10/10. COM (2012) 602.*

pjesën e zbatimit, jo të gjitha komunat kanë financat e duhura, ose janë të angazhuara plotësisht për të respektuar marrëveshjet e tilla. Një dimension i rëndësishëm që rrjedh nga veprimet e parapara të cilat bien në nivelin komunal është ai lidhur me të drejtat e njeriut, si dhe nevojën që të ketë në vend strukturat që në mënyrë adekuate të merren me mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Në lidhje me çështjet e të drejtave të njeriut është e qartë se edhe pse numër i madh i komunave formalisht ka përmbushur këto kërkesa, por qasja që ata përdorin është mjaft e përgjithshme dhe kjo nuk është objektivi /subjekti/ rezultati i orientuar, megjithatë "vlen të përmendet se pothuajse të gjitha komunat raportojnë rregullisht për zbatimin të drejtave të njeriut³⁸. "Një dimension tjetër i referohet pjesëmarrjes së pjesëtarëve të komuniteteve jo-shumicë në shërbimin civil dhe ndërmarrjet publike, një subjekt që komunat janë duke luftuar për të përmirësuar³⁹. Megjithatë situata në shërbimin civil është larg nga ajo e dëshirueshme.

Një zhvillim tjetër i rëndësishëm është nevoja që të merren me grupet e ndjeshme dhe të kthyerit, një proces që do të bëhet gjithnjë e më i lidhur me përmbushjen e kërkesave për liberalizimin e vizave për riatdhësimin dhe riintegrimin. Mbështetja për personat e riintegruar dhe riatdhësuar është mjaft e përgjithshme, pra, është në dorë të strukturave të nivelit qendror dhe lokal që të bashkërendojnë punën dhe të ofrojnë përkrahje më adekuate dhe të nxitur nga kërkesa për individët dhe familjet që përballen me sfidën e riatdhësimit dhe riintegrimin.

Rrallë ka raste kur komunat kanë organizuar ngjarje të lidhura me rritjen e ndërgjegjësimit për të drejtat e grave, përfshirjen e të rinjve⁴⁰. Në lidhje me situatën e grupeve të ndjeshme komunat aplikojnë praktika të ndryshme për fëmijët që ndjekin shkollën fillore. Disa komuna ofrojnë transportin, ndërsa disa tjera ofrojnë çanta shkollore dhe forma të tjera të mbështetjes. Në mënyrë që të sigurohet niveli më i madh i përgjegjësisë dhe etikës brenda shërbimit civil në nivelin e qeverisjes lokale, PVPE-ja parashikon nevojën për të pasur kodin e mirësjelljes, dhe pothuajse të gjitha komunat kërkojnë nga stafi për të nënshkruar një kod të mirësjelljeje⁴¹, megjithatë, sipas KLGJ ka prova se vetëm disa prej tyre kanë zyrtarizuar dimensionin e të drejtave dhe përgjegjësive nëpërmjet një rregulloreje. Përveç kësaj, raportet e auditimit janë kryer rregullisht, por sigurimi i përparimit në çështjet e identifikuar nga raportet e auditimit mbetet në të njëjtin nivel, dhe kjo nuk është pa pasoja në lidhje me aspektin e qeverisjes së mirë dhe menaxhimit të shëndoshë me financat publike. Ka një numër sfidash që duhen trajtuar, duke filluar nga menaxhimi i pyjeve, vendbanimet joformale, ndotja, siguria rrugore, ose mbeturinat ku komunat duhet të përmirësojnë performancën e tyre dhe shërbimin e dorëzimeve⁴².

---

³⁸ Mirena, Kushtrim. Intervistë e Semi-strukturuar, Maj 25, 2012.

³⁹ Instituti Kosovar për Pushtet Lokal organizoi diskutimet e fokus grupeve me zyrtarë të komunës me temë zhvillimit ekonomik, Ohër, 20 Mars 2012.

⁴⁰ Matoshi Fatmir Intervistë e semi-strukturuar 25 Maj 2012

⁴¹ Agron Maxhuni, Intervistë 11 Shtator 2012

⁴² Në lidhje me Akademinë e Pushtetit Lokal, KLGJ ka shpërndarë pyetësorin mbi sfidat dhe prioritetet e komunës. Zyrtari (kandidati) duke dhënë këtë përgjigje ka qenë pjesë e Akademisë së Pushtetit Lokal – që kam mbajtur gjatë 2011-2012.

Theksimet Specifike në Përdorimin e Gjuhëve Zyrtare:

Kosova ka rregulluar përdorimin e gjuhëve zyrtare në nivel të duhur, kështu, në bazë të legjislacionit në fuqi⁴³, Kosova ka dy gjuhë zyrtare në nivel kombëtar - gjuhën Shqipe dhe gjuhën Serbe - por Legjislacioni gjithashtu parashikon përdorimin e gjuhëve të tjera të komuniteteve jo-shumicë në nivel komunal. Më konkretisht, është një ligj ekzistues dhe një udhëzim administrativ për përdorimin e gjuhëve zyrtare në komuna. Megjithatë, ka vështirësi të cilat kryesisht kanë të bëjnë me mungesën e kapaciteteve institucionale, si dhe profesionale - apo burimet njerëzore.

Duhet të jetë e njohur se një faktor vendimtar në sigurimin e parakushteve të nevojshme për procesin e integritit në BE dhe procese tjera demokratike në Kosovë është i lidhur ngushtë me kapacitetin e institucioneve për të zbatuar përdorimin e gjuhëve zyrtare, diçka që reflekton frymën kryesore të shoqërive demokratike⁴⁴. Zbatimi efikas i legjislacionit mbi përdorim e gjuhëve zyrtare në Kosovë paraqet një parakusht të rëndësishëm për qeverisje të mirë në nivel lokal. Përdorimi i gjuhëve zyrtare nga të gjithë pjesëtarët e komuniteteve jo-shumicë që jetojnë në Kosovë sigurisht që çon në drejtim të rritjes së tolerancës, integritit, si dhe konsolidimin demokratik në vend.

Në këtë studim provat e mbledhura theksojnë se lidhur me kontekstin e përgjithshëm, Kosova është përcaktuar në mënyrë të qartë për të përqafuar dhe të aplikuar standarde të larta ndërkombëtare dhe rajonale në fushën e njohjes zyrtare të gjuhëve. Përkundër kësaj, zhvillimet në terren tregojnë se përmbushja e këtij standardi mbetet një sfidë për institucionet e Kosovës, në të dyja nivelet. Më konkretisht, zbatimi efikas i legjislacionit mbi gjuhët zyrtare është një objektivi sfidues për të arritur nga një vend me burime të kufizuara financiare, profesionale dhe teknologjike.

Është e njohur gjerësisht në rrethanat e tanishme, nëpërmjet Kushtetutës, Ligji mbi Përdorimin e Gjuhëve Zyrtare dhe statuteve dhe rregulloreve komunale, Kosova adreson nevojën për përdorimin e gjuhëve. Procesi i ndërtimit të një infrastrukture të përshtatshme ligjore e cila do të mundësojë krijimin e parakushteve për përdorimin adekuat të gjuhëve zyrtare në nivel qendror dhe komunal është në rrugën e duhur. Megjithatë, është e domosdoshme për një vend të tillë si Kosova që të tregojë përparim të qëndrueshëm në lidhje me përdorimin e gjuhëve zyrtare. Më konkretisht, nga institucionet e Kosovës pritet që të sigurojnë burime të mjaftueshme financiare që janë të nevojshme për zbatimin e legjislacionit. Për më tepër, një legjislacion i mirë dhe i përshtatshme duhet të reflektojë jo vetëm përkushtimin në përqafimin e standardeve të larta demokratike ndërkombëtare, por legjislacioni duhet të përshtatet me mundësitë reale, si dhe

---

⁴³ Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës, Ligjit, për përdorimin e gjuhëve zyrtare në Kosovë, Ligji Nr 02/L-37.

⁴⁴ KLGJ dhe Qendra Ndërkombëtare për Tranzicion Demokratik, *Seminar mbi Përdorimin e Gjuhëve zyrtare, Konkluzionet* 23 mars 2011.

kapacitetet administrative dhe profesionale. Prandaj, edhe pse aspekte të ndryshme të një legjislacioni ambicioz mund të diskutohen, pranimi i praktikave nën të cilat ligje nuk mund të zbatohen për shkak të mungesës së burimeve ose të cilat mund të zbatohen vetëm pjesërisht nuk do të jetë serioze. Në fakt, miratimi i një ligji të caktuar ose ndonjë pjesë të legjislacionit nënkupton faktin dhe parimin sipas të cilit ligji duhet të zbatohet si tërësi, ose përndryshe duhet të ndryshohet në mënyrë që të përshtatet me rrethanat.

Shpesh, rregullimi i përdorimit të gjuhëve në nivel komunal nuk trajtohet si një përparësi, sepse tema më urgjente që lidhen me nevojat themelore që përfshijnë mirëqenien dhe ofrimin e shërbimeve për qytetarët⁴⁵. Aktualisht, është e qartë se presioni për zbatimin e ligjit për përdorimin e gjuhëve zyrtare bie në komuna, edhe pse ata nuk janë në gjendje për të përmbushur të gjitha detyrimet.

Një element që pengon zbatimin efikas dhe të plotë të ligjit mbi gjuhët zyrtare është mungesa e njohurive përkatëse në legjislacionin në fuqi, si dhe mungesa e njohurive mbi praktikën e mira. Ka një përshtypje dominuese në lidhje me zbatimin e ligjit për gjuhët që Kosova ka ndërmarrë një angazhim jashtëzakonisht të vështirë për të arritur. Një tjetër dimension që ka nevojë të trajtohet është mungesa e personelit, i cili për pasojë shkakton mbingarkesa për disa zyrtarë, dhe nga ana tjetër ndjehen të pafuqishëm për procesin e vëllimit të tërë dokumentacionit dhe në të njëjtën kohë për t'iu përgjigjur kërkesave që janë të lidhura me qeverisjen e mirë në fushën e informacionit dhe ofrimin e shërbimeve për qytetarët, pavarësisht gjuhës së përkatësisë etnike.

Për të përmbledhur, provat e mbledhura nga intervistat në terren tregojnë se shpesh për shkak të mungesës së përgjegjësisë, si dhe volumit të lartë të dokumenteve për tu përkthyer zyrtarët përqafojnë një supozim se ligji mund të zbatohet pjesërisht, duke zgjedhur për të përkthyer një material dhe lëshimin e materialit të mbetur bëhet në mënyrë arbitrare, duke mos ju përgjigjur dhe duke mos mbuluar nevojat në këtë fushë. Në këtë kontekst, ekziston edhe një mungesë e përkthimit profesional, të specializuar. Më tej në këtë, është e rëndësishme të theksohet se Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal nuk posedon mjete të mjaftueshme për të mbikëqyrë zbatimin e legjislacionit në terma sasiore dhe cilësore, dhe përfshirja e shoqërisë civile është e kufizuar e cila mund të kontribuojnë përmes monitorimit dhe raportimit. Në mënyrë që të përmirësohet kjo situatë mund të mendoj për mundësitë e pashkelura, të tilla si bashkëpunimi ndër-komunal, apo mundësitë e lidhura me përfitime nga donacionet në fushën e promovimit të identitetit gjuhësor dhe kulturor, por edhe ndërtimin e kapaciteteve profesionale institucionale.

Zhvillimi ekonomik lokal:

Në mënyrë që të ketë një qeveri të fortë dhe efikase lokale është e rëndësishme që të i kushtoj vëmendje zhvillimit ekonomik lokal, kështu që në një afat të gjatë, vetëm ato komuna që mund të gjenerojnë zhvillim ekonomik lokal do të jenë në gjendje të ofrojnë gamë të gjerë të shërbimeve, dhe gjithashtu mund të përmirësojnë performancat e administratës së tyre. Për shkak të

---

⁴⁵ Akademia e Qeverisë Lokale diskutime në panel, 17 Janar, 2012.

mangësive financiare, aktualisht, shumica e komunave në Kosovë e gjejnë të vështirë për të siguruar gamë të gjerë, dhe shërbime cilësore. Kjo situatë është pjesërisht pasojë e mungesës së zhvillimit ekonomik lokal që është i ndërlidhur ngushtë me klimën e bizneseve të pafavorshme, probleme me sundimin e ligjit dhe korrupsionin, si dhe parakushte të përgjithshme ekonomike.

Për qëllim të pasurit një analizë të thellë në këtë temë, metodologjia e hulumtimit ka paraparë tri fokus grupe⁴⁶ të përbëra nga 25 pjesëmarrës nga fusha e ekonomisë, buxhetit dhe financave, zyrtarë juridikë, duke përfshirë përfaqësues të OJQ-ve lokale nga komuna të ndryshme. Të dhënat dhe analizat e ofruara nga pikat kryesore të pjesëmarrësve strukturore, si dhe të politikave dhe legjislacionit sfidat për zhvillimin ekonomik lokal. Informacion nga fokusit grupi i parë tregon se mungesa e zhvillimit ekonomik është e lidhur direkt me mungesën e planeve lokale realiste të zhvillimit ekonomikë. Një tjetër faktor është mënyra se si bizneset lokale janë duke operuar, dhe në këtë aspekt, ka raste të shpeshta kur disa operatorë ekonomikë janë të favorizuar nga institucionet që rezultojnë me klimën dhe situatën e pasurit të një trajtimi të padrejtë dhe të pabarabartë të biznesit. Më tej në këtë është sinjalizuar se strukturat komunale nuk kanë asnjë konsideratë për pikat e forta dhe dobësitë e tyre kontekstuale. Kjo do të thotë se niveli komunal nuk ka politika për nxitjen e disa aktiviteteve ekonomike dhe të biznesit që i përshtatet kontekstit lokal dhe që mund të përfitojnë nga avantazhi i përshtatshëm i parakushteve për biznesin. Për shembull, jo të gjitha komunat mund të gjenerojnë rritje ekonomike lokale nga turizmi, por ato që kanë potencial të tillë, mund të zhvillojnë politika të qarta që do të rrisnin të ardhurat e tyre, të reduktojnë nivelin e papunësisë, dhe gjithashtu të gjenerojnë me intensifikimin e veprimtarive ekonomike.

Gjetjet nga fokus grupin e dytë identifikojnë mungesën e partneritetit publik dhe privat, si një nga faktorët që pengon zhvillimin ekonomik lokal. Një tjetër faktor i evidentuar në këtë grup është se jo të gjitha komunat kanë investuar në të pasurit e një infrastrukture adekuate - rrugë, rrymë, ujë, etj. Më tej në këtë, diskutimet dhe analizat nga ky grup kanë nxjerrë në pah mungesën e kapaciteteve komunale profesionale për të zhvilluar dhe zbatuar planet për zhvillimin ekonomik lokal. Pjesëmarrësit nga ky fokus grup vërejnë që edhe pse të gjitha komunat në Kosovë janë duke luftuar për të arritur qëllimin e sigurimit të rritjes ekonomike lokale, ato nuk kanë krijuar strukturat e duhura administrative dhe profesionale që do të mbulonin këtë temë. Më tej në këtë, në bazë të analizës së dytë të grupit roli i donatorëve në drejtim të ofruarit të ekspertizës dhe formave të tjera të mbështetjes nuk është shfrytëzuar si duhet. Alokimi i granteve qeveritare është argumentuar që të mos jetë i përshtatshëm për nevojat e komunave, dhe kjo është pjesërisht për shkak të interesave politike. Një tjetër dimension është se komunat nuk po konsultojnë apo përfshijnë bizneset lokale, në mënyrë që të sigurohet zhvillim më i madh ekonomik. Ka mundësi të ndryshme për të koordinuar dhe planifikuar pjesëmarrjen e biznesit dhe akterëve të tjerë të prekur në bashkësitë lokale. Në këtë drejtim, komunat mund të promovojnë më mirë mjedisin e biznesit si dhe punën e operatorëve të biznesit.

---

⁴⁶ Diskutimet në fokus grupe të organizuara në Prishtinë, 22 shkurt 2012.

Gjithashtu do të ketë subvencione për biznese specifike dhe aktivitete të biznesit. Fokus grupi i tretë erdhi në përfundime se planet e këqija urbane po ndikojnë rritjen ekonomike. Sipas kontribuuesve të këtij grupi ka dimensione të ndryshme që kanë nevojë për përmirësim të menjëhershëm, në mënyrë të veçantë duhet të ketë transparencë më të madhe të sektorit publik në mënyrë që të kemi partneritet publik-privat të vërtetë dhe funksional. Në afat të gjatë, një tjetër faktor që do të kontribuojë në përmirësimin e ambientit/klimës së biznesit është nevoja për të rritur nivelin e ndërgjegjësimit mbi potencialin dhe përfitimet nga bërja e biznesit për komunitetet lokale. Kjo mund të bëhet përmes kurrikulave, nëpërmjet përfshirjes aktive të mediave lokale, dhe grupeve tjera të interesit. Gjithashtu nuk mund të neglizhojmë nivelin e informalitetit nga disa biznese dhe kjo pengon bizneset që të funksionojnë siç duhet.

Liberalizimi i vizave Procesi - Konteksti Bashkia:

Bashkimi Evropian i ka ofruar Kosovës një perspektivë të qartë të liberalizimit të vizave, si pjesë e një perspektivë më të gjerë të vendeve të Ballkanit Perëndimor në bashkimin me BE-në, dhe kjo përfshin edhe Kosovën. Megjithatë, deri më tani Kosova mbetet vendi i vetëm në rajon që nuk ka përfituar nga liria e lëvizjes, ose regjimi pa viza. Është e njohur gjerësisht se vendet e tjera si Shqipëria, Mali i Zi dhe Maqedonia kanë përmbushur kriteret e nevojshme dhe detyrimet në kuadër të procesit të liberalizimit të vizave, dhe në ditët e sotme qytetarët e vendeve të këtyre dhe Shteteve tjera në Ballkanin Perëndimor mund të udhëtojnë pa viza në vendet që përbëjnë zonën Shengen . Megjithatë, vetëm kohët e fundit, duke u bazuar në konkluzionet e Këshillit të Bashkimit Evropian, nga misionet i grumbullimit të provave në terren, dhe referencat e tjera, Komisioni i Bashkimit Evropian ka nisur dialogun e vizave me Kosovën, më 19 janar 2012. Në këtë drejtim, Komisioni i BE-së ofroi Udhërrëfyesin e liberalizimit të vizave për Kosovën që përmban kërkesat⁴⁷ që lidhen me ripranimin dhe riintegrimin, dhe katër blloqe (1) Sigurisë së dokumenteve, (2) menaxhimin e kufijve dhe politikat e migracionit, (3) sigurinë dhe rendin publik, dhe (4) të drejtat themelore dhe lirinë e lëvizjes. Secila nga këto blloqe adreson nevojën për të punuar në drejtim të kompletimit të bazës ligjore dhe kuadrit ligjor, krijimin e institucioneve vendore dhe mekanizmat, duke përfshirë ato që do të koordinojnë dhe bashkëpunojnë me strukturat gjyqësore dhe të sigurisë të vendeve anëtare, në strukturat e BE-së. Për këtë qëllim, në procesin e liberalizimit të vizave institucionet e Kosovës është e nevojshme të planifikojnë dhe të ndajnë mjete të nevojshme të cilat do të sigurojnë funksionimin efikas të mekanizmave, dhe për të siguruar zbatimin efikas të kuadrit ligjor dhe të politikave. Përpara nisjes zyrtare të liberalizimit të vizave, Republika e Kosovës ka përgatitur Udhërrëfyesin e vet për Liberalizimin e Vizave dhe Planin e Veprimit diçka që ka sinjalizuar qasje proaktive në këtë proces, dhe në një farë mase kjo hapi rrugën për më shumë efikasitet në këtë proces dhe të pasurit fokus të madh në këtë proces. Gjetjet nga terren tregojnë se, në fushën e regjistrimit civil, pasaportat biometrike dhe dokumentuat e identifikimit, vitin e kaluar 2011, Kosova ka filluar të

---

⁴⁷ Udhërrëfyesi për Liberalizimin e Vizave kërkesat në masë të madhe janë të ngjashme me kërkesat për vendeve tjera të Ballkanit Perëndimor që tashmë u është lejuar regjimi pa viza..

nxjerr pasaporta biometrike, si dhe sipas zyrtarëve ato përmbushin standardet ndërkombëtare. Deri më tani, mijëra pasaporta biometrike janë lëshuar për qytetarët e Kosovës, dhe ky është proces i vazhdueshëm. Sipas informatave zyrtare disa hapa janë ndërmarrë në lidhje me harmonizimin e legjislacionit në lidhje me sigurinë e dokumenteve - Legjislacioni mbi gjendjen civile - dhe përmirësimin e infrastrukturës për regjistrin civil, kryesisht statusi civil, si dhe digjitalizimin e librave të regjistrit. Gjithashtu shpërndarja e dokumenteve nga Qendrat Komunale për Regjistrim Civil është përmirësuar. Vetëm kohët e fundit, Qeveria e Republikës së Kosovës ka miratuar Ligjin për dokumentet e identifikimit. Megjithatë, institucionet e nivelit qendror dhe lokal duhet të sigurojnë që ekziston një sistem i besueshëm i adresave për të gjithë qytetarët. Vlen të përmendet se në lidhje me ripranimin, institucionet e Kosovës kanë treguar një angazhim të fortë diçka që me siguri ka ndikuar në vendimin për nisjen zyrtare të procesit të liberalizimit të vizave. Përveç kësaj, Republika e Kosovës nënshkroi një duzinë marrëveshjesh dypalëshe për riatdhesim me vendet anëtare të BE-së dhe vendeve të tjera, në mesin e këtyre shteteve, ka nënshkruar marrëveshje dypalëshe me Republikën e Francës, Republikën Federale të Gjermanisë, Republikën e Austrisë, Mbretërinë e Suedisë, Republikën e Finlandës, pra, si mund të vërehet, kryesisht këto janë shtete me nivel të lartë të emigracionit të paligjshëm nga Kosova.

Riintegrimi i personave të riatdhesuar:

Për qëllim të përmbushjes së kriterëve të riintegrit të personave të riatdhesuar, Qeveria e Republikës së Kosovës ka përgatitur Strategjinë dhe Planin e Veprimit për Riintegrimin e Personave të Riatdhesuar, dhe ka krijuar edhe mekanizma të tilla si atë të Bordit Ekzekutiv, Sekretariatit, Zyrës për Riintegrim, Zyra e pritjes në aeroport, dhe ka angazhuar Zyrat Komunale për Kthim dhe Komunitete në procesin e zbatimit të strategjisë të përmendura më lart - kjo rrjedh nga Rregullorja e Qeverisë Nr 02/2010 e vitit 2010. Megjithatë në kohë, zyrtarët nga komunat konfirmojnë se ata nuk janë konsultuar nga afër nga niveli qendror në rolin e komunave, në potencialin që ata kanë, dhe objektivat që priten ti përmbushin. Me fjalë të tjera, Zyrat Komunale për Kthim dhe Komunitete nuk kanë mjetet e nevojshme dhe aftësi që të veprojnë në mënyrë adekuate dhe efikase. Megjithatë, me qëllim të ofrimit të mbështetjes për komunat niveli qendror ka themeluar një zyre qendrore për riintegrim. Kjo zyrë përbëhet nga 32 anëtarë të stafit dhe mandati saj është që të ofrojë ekspertizën e nevojshme për riintegrimin dhe riatdhesimin për zyrtarët komunal. Themelimi i kësaj zyre nëpërmjet zyrtarëve të caktuar - si koordinatorë rajonal mbulon të gjitha rajonet në Kosovë. Duhet të theksohet se sigurimi më i lartë i pushtetit më të madh në vendim-marrje për strukturat komunale në procesin e planifikimit dhe zbatimit të veprimeve është lënë pas dore nga strukturat e nivelit qendror. Kjo është shumë e ndjeshme duke pasur parasysh se riatdhesimi dhe riintegrimi është i lidhur ngushtë me kapacitetet e komunave për të akomoduar ata me strehim të përkohshëm, furnizimin me ushqim, dhe mjete të tjera të jetesës. Për më tepër riintegrimi i personave të riatdhesuar paraqet një sfidë afatgjatë për strukturat komunale, me fjalë të tjera, ka shumë dimensione riintegrimi, ku komuna pritet ti kryej dhe për ofroj shërbime. Kjo shkon nga rritja e ndërgjegjësimit për mjedisin e ri që përballet një individ

apo familje e cila është riatdhesuar, për të ofruar informacion në lidhje me mundësinë për punësim, arsimim, gjenerim të të ardhurave, asistencë sociale, etj. Sipas informatave zyrtare rreth 2000 persona - Personat dhe anëtarët e familjeve - po përfitojnë nga Programi për riintegrim. Kjo e fundit përfshin ndërtimin e shtëpive, duke siguruar mbështetje mjekësore, regjistrimi i nxënësve; mbështetja e planeve për fillim të biznesit, transporti, qiraja, ushqimi, mobilimi, paketat higjienike, etj.

Përfundim:

Katër vjet pas vendosjes së sistemit të ri të qeverisjes lokale në Kosovë, një progres i dukshëm është arritur në fushën e qeverisjes lokale sidomos në avancimin e kornizës ligjore si dhe të konsolidimit të demokracisë së drejtpërdrejtë. Megjithatë, për shkak të apatisë qytetare dhe mungesës së angazhimit qytetarë, deficitit demokratik është i dukshëm në nivel komunal;

Edhe pse kuvendet komunale janë të përbëra nga këshilltarë komunal të zgjedhur me lista të hapura të sistemit zgjedhor, roli i tyre në çështjet komunale mbetet i dobët si në aspektin e kontrollit poashtu edhe të monitorimit.

Aktualisht, kryetarët emërojnë drejtorët e departamenteve, pa kritere të rrepta dhe të vendosura në mënyrë të qartë, dhe shpesh ndodh të ketë mungesë të profesionalizmit dhe ekspertizës;

Me Kryetarin e Komunës i cili ka kompetenca të tilla të koncentruara ekzekutive, qytetarët ndihen mjaft të pafuqishëm për të ndikuar në politikë-bërjen e komunës, vendim-marrjen dhe planifikimin buxhetor;

Organizatave e shoqërisë civile e kanë të vështirë të funksionojnë dhe të ndikojnë në zhvillimet pa iu qasur fondeve të institucioneve komunale. Kjo varësi do të thotë se shoqëria civile është më pak e prirur që vazhdimisht të paraqes, mbroj dhe promovoj interesat publike dhe të sfidoj zhvillimet negative në nivel komunal.

Komunat me kapacitetet ekzistuese janë në gjendje të vështirë dhe e kanë të pamundur për të përballuar me kërkesat që po vijnë nga agjenda dinamike për integrim në BE.

Rekomandime:

1. Kryetarët e komunave duhet të krijojnë një platformë të qartë komunikimi me publikun e gjerë dhe qytetarët, në mënyrë që të sigurohet që politikë-bërja në nivel komunal të jetë e përgjegjshme, gjithëpërfshirëse dhe transparente.
2. Zyrat e informimit publik duhet të përmirësohen, dhe duhet të kenë aktivitete të shpeshta që të sigurojnë qasjes më të madhe të publikut. Këto zyra duhet të kenë staf të mjaftueshëm dhe të pajisen me resurse dhe teknologji të adekuate.
3. Përveç komiteteve të obligueshme komunale, kryetari i komunës duhet të inkurajojë krijimin dhe funksionimin e komisioneve sektoriale të kuvendit në mënyrë që të rritet veprimi ndërmjet organeve komunale legjislative dhe ekzekutive.
4. MAPL në bashkëpunim e Asociacionin e Komunave duhet të nis inicitivën për të rritur të ardhurat e këshilltarëve komunal. Komuna duhet të sigurojë hapësira të përshtatshme pune dhe mbështetje teknike për ta;
5. Drejtorët e departamenteve duhet të zgjidhen nëpërmjet një procesi të hapur dhe konkurrues (profesional dhe akademik) të bazuar në kritere të qarta;
6. Duhet të jetë një linjë të veçantë buxhetore për organizatat e shoqërisë civile në mënyrë që të rritet pjesëmarrja e tyre aktive. Financimi i tyre duhet të jetë subjekt i një vendimi të paanshme jo vetëm nga zyrtarëve të komunave, por gjithashtu duhet të përfshijë njerëz nga publiku i gjerë;
7. Institucionet qendrore, në veçanti MAPL dhe Ministria e Integritimit Evropian duhet të rrisë kapacitetet e komunave, duke siguruar këshillim, udhëzim dhe monitorimin për zyrtarët komunalë. Komunat duhet të forcojnë zyrat për integrim në mënyrë që të përmbushen obligimet për integrim në BE.